

24.8.2016

Hallitusryhmien SOTE- ja Maakuntauudistuksesta
vastaaville ministereille

Arvoisa vastaanottaja

Saaristoisuuden ja vesistöisyyden huomioiminen
SOTE- ja maakuntauudistuksessa ja kuntien valtionosuuksissa
maakuntauudistuksen toteuduttua

Saaristoasiain neuvottelukunta esittää kunnioittavasti saaristoisuuden ja vesistöisyyden huomioimisesta SOTE ja maakuntauudistuksessa sekä kuntien valtionosuuksissa hallituksen 29.6.2016 julkistamien asiaa koskevien alustavien luonnosten pohjalta seuraavaa:

1 SOTE- ja maakuntauudistus - valtionosuudet maakunnille

1.1 Saaristoisuus-kriteeri

Maakuntien rahoitus niiden hoidettaviin tehtäviin on maakuntien rahoituslaki-luonnoksen mukaan tarkoitus perustua ikäryhmäkohtaiseen väestörakenteeseen (87 %), asukaskohtaiseen rahoitukseen (10 %), kaksikielisyyteen, vieraskielisyyteen (1 %) sekä harvaan asutukseen (1 %).

Saaristoasiain neuvottelukunta toteaa, että saaristoisuus ja vesistöisyys tulisi saaristolain perusteella huomioida harvan asutuksen rinnalla valtionosuuksia määritettäessä kuten aikaisemminkin on yleensä tapahtunut. Nyt tämä puuttuu luonnoksista. Tyydytyksellä todetaan suurimmille meren saaristoalueille tärkeän kaksikielisyyskriteerin mukaan otto. Toimintojen tarkoituksenmukaisessa alueellisessa keskittämisessä on huomioitava myös ruotsinkielisen väestön palvelutarpeet omalla äidinkielellä.

1.2 Harvan asutuksen kriteeri

Painoarvoltaan vähäiseksi luonnoksissa esitetyn harvan asutuksen kriteerin pinta-alalaskelmissa ei vesialaa otettaisi millään tavalla huomioon. Tätä ei voida pitää perusteltuna ottaen huomioon mm sen, että laajat metsä- ja suoalat ovat pinta-alan määrittelyssä perustellusti mukana.

Sisävesimaakunnissa vettä on keskimäärin n. 10 %, suurimmissa yli 20 %, ja merimaakunnissa keskimäärin 17 %, suurimmassa yli 100 %. Suomen pinta-

alasta metsämaata on 78 %, josta 34 % on suota. Vesialat eivät ole suuria metsä- ja suoaloihin verrattuna. Huomioon otettuina tarvittaessa sopivin luokitussmallein ne johtaisivat osaltaan saaristoisten ja vesistöisten alueiden palvelutarpeen hieman esitettyä parempaan huomioimiseen.

Suomi on maailman suhteellisesti suurin sisävesistömaa ja Euroopan suurimpia saaristomaita saarten määrällä mitattuna. Järvissä (76 000, 34 325 km²) ja merialueilla (52 500 km²) on n. 550 kokoaikaisesti ja 19 600 osa-aikaisesti asuttua ilman kiinteää tieyhteyttä olevaa saarta. Suurimmat saaristomaakunnat ovat Varsinais-Suomi ja Etelä-Savo.

1.3 Palvelulupaus

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annettavan lain 15 §:n mukaisessa maakunnan palvelulupauksessa määritellään palvelutaso, missä on lakiluonnoksen mukaan otettava huomioon paikalliset olosuhteet. Lain perusteluissa tulisi saaristolakiin viitaten mainita tällaisena erityishuomiota tarvitsevana alueena saaristo.

2 Kuntien valtiosuudet SOTEN toteutumisen jälkeisiin tehtäviin

2.1 Saaristolaiset saaristo-osakunnille

Kunnan peruspalvelujen valtiosuutta koskevassa lakiluonnoksessa ei ole esitetty vuonna 2015 poistettujen saaristolaisien palauttamista saaristo-osakunnille (40). Palauttamisen tarpeesta on kuitenkin vallinnut laajahko yksimielisyys.

Saaristolain mukaan valtion ja kuntien on turvattava saariston peruspalvelujen saanti. Valtion osalta tätä velvoitetta on hoidettu nimenomaan valtiosuuksiin sisältyvien saaristolaisien avulla.

Määräraharahatarve on 14 miljoonaa, mikä on sama kuin saaristokuntien (8) saama yhteenlaskettu saaristolaisä. Saaristokuntien ja saaristo-osakuntien saaristoväestöt ovat yhtä suuret.

2.2 Syrjäisyyskriteeri

Syrjäisyyskriteerin laskenta perustuu lakiluonnoksen mukaan linnuntie-etäisyyteen, ei maantie- ja vesitie-etäisyyteen. Esitetty laskentaperuste ei ota huomioon vesistöjenn rikkomien alueiden aiheuttamia keskimääräistä pidempiä matkoja ja siten todellisia etäisyyksiä. Paikkatietojärjestelmien kehittyminen antaa mahdollisuuden laskentaperusteen muuttamiselle.

Saaristoasiain neuvottelukunnan toiminta perustuu saaristolakiin (494/81, 1138/93) ja asetukseen saaristoasiain neuvottelukunnasta (387/1987).

2.3 Harva asutus

Kuntien valtionosuuksiin lakiluonnoksissa esitetyn harvan asutuksen kriteerin laskentaperusteissa SANK esittää huomioitavaksi vesialat samoin perustein kuin maakuntien kohdalla.

Edellä olevaan ja erityisesti saaristolakiin viitaten saaristoasiain neuvottelukunta esittää kohteliaimmin, että Suomelle tunnusomainen laaja ilmiö saaristoisuus ja vesistöisyys huomioitaisiin palvelujen tuottamisen kustannuksia lisäävänä tekijänä SOTE- ja maakuntauudistuksessa ja kuntien valtionosuuksissa maakuntauudistuksen toteuduttua

a lisäämällä saaristoisuus ja vesistöisyys yhdeksi maakuntien valtionosuuksien uudeksi kriteeriksi (painoarvo 1 %) tai ottamalla maakuntien valtionosuuksien harvan asutuksen laskentaperusteissa huomioon vesialat ja nostamalla samalla harvan asutuksen kriteerin painoarvo 1 %:sta 2 %:iin maakuntien valtionosuuksista, ja ottamalla palvelulupausta koskeviin perusteluihin saariston erityisolojen ja saaristolain erityistä huomioimista koskevat maininnat, sekä

b palauttamalla saaristolaiset saaristo-osakunnille kuntien valtionosuuksiin 14 miljoonan euron tasoisina, kehittämällä syrjäisyyskriteerin laskentaa siten, että se perustuu maantie- ja vesitie-etäisyyksiin linnuntie-etäisyyden sijasta ja ottamalla myös kuntien valtionosuuksien harvan asutuksen laskentaperusteissa huomioon vesialat.

Saaristoasiain neuvottelukunta

Puheenjohtaja, kansanedustaja

Hanna Kosonen

Pääsihteeri, neuvotteleva virkamies

Jorma Leppänen

Tiedoksi

Maatalous- ja ympäristöministeri Kimmo Tiilikainen
Kansliapäällikkö Jaana-Husu-Kallio, MMM
Osastopäällikkö Risto Artjoki, MMM
Ryhmäpäällikkö Taina Vesanto, MMM

Saaristokunnat ja saaristo-osakunnat
Maakunnan liitot